

למי אני אפנה? אני

השבוע הביאה המשטרה לבית-משפט השלום בחיפה, אשה צעירה, בעלת פנים אינטלי-גנטיות, שידיה ותפיה היו מכוסות חבורות כחולות. האשה הואשמה בהפרעת הסדר הציבורי ובגרימת נזק לרכושה של משפחת בעלה. „אני רוצה ללכת לקיבוץ“, צעקה האשה באולם בית-המשפט. „הם נמאסו לי עד מוות“.

גאת ברברה בסטוני

אבל מיד כשהגעתי ארצה, מצאתי עצמי באמת בתוך אגדה אנושית מוזנחת, בה שמש בערבוביה פאר מזרחי ולוקוסוס מער-בי. אחותי ניהלה בית גדול: שלושה משרי-תים, מכונית פאר זמן לא רב, עם בעלה ושני ילדיה. בדירה האירופאית שכרמל הצרפתי — שעל קירותיה נחלו תמונות מודרניות וכונניות עמוסות ספרים — היה חסר לא רק קפה וסוכר, אלא גם נשמתה של הדירה.

אחד הדברים הקשים ביותר לאדם, הוא לומר לעצמו: הפסדת. הפסדת לא רק במאבק על הגבר המבוקש — אלא הפסדת גם את החיים.

אבל עכשיו הכל השתנה. אני כבר נמצאת מהעבר השני של כל זה. ואני לא רוצה שמישהו יחשוב עליו שהוא יותר רע מאשר באמת. אין זו אשמתו שאינו אוהב אף אחד פרט לעצמו. עברו עליו זמנים קשים מאד. הוא סבל חרפת רעב ומילדותו לא היתה לו נפש אוהבת. לכן אף לו יש אמר-ביציה להיות מישוהו. זה הדבר העומד בראש כל מעייניו. אמרו עליו כי מכר עצמו למפא"י, אבל זה רק בגלל שאנשים רואים כל דבר באופן פשוט ושטחי. האמת היא שהוא אוהב את הערבים שלו, אלא שהוא אוהב אותם בדרכו שלו — דרך עצמו. אותו הדבר בדיוק היה אחי. הוא אהב אותי כחלק מגופו, אבל ברגע שהוא הגיע למסקנה כי אני מפריעה לו בקריירה — הפסיק להתעניין בי. המכשול העיקרי היה בכך שאנו הגענו אחד אל השני משני עולמות נפרדים. כל אחד הביא איתו את מסען תרבות מאות ה' שנים שלו, מבלי שאף אחד יסכים לחתור אף על כהרזו.

אגדה אנושית

הייתי אז בת 18 ולא הבנתי הרבה מהחיים. קבלתי את תעודת הבגרות והצפתי מבטים ראשונים על העולם. באותו זמן הגיעה אחותי אירנה, לכיכור אצלנו, בפולין. עוד ב-1948 נישאה אחותי ליהודי ויחד עמו היגרה לישראל. אבל בעלה הר-יוח פחות מכפי דרישותיה, לכן התגרשה ממנו, נישאה שנית לרופא ערבי, ד"ר מופק דיאב משפרעם. אחותי ואני היינו שני עולמות נפרדים. אירנה היתה יפה מאד, וקיבלה את חינוכה בפולין הקאפיטאליסטית. מטרתה העיקרית היתה: כסף וקאריירה. אני קיבלתי חינוך קומוניסטי, ולכן ראיתי את החיים בצורה אחרת לגמרי. אבל, בכל זאת, כאשר הזמינה אותי לביקור בישראל, הסכמתי מייד. אולי היה זה בעיקר משום שאו עזו טרם צמדתי על ההבדלים בינינו, באופן כל כך בולט. פרט לזאת, אני חייתי בעיירה פילנית קטנה, ונסיעתי לישראל היתה היציאה הראשונה שלי לעולם הגדול. כאשר נחתתי בלוד — ביולי 1957 — לא היתה לי תמונה ברורה על היהודים וגם לא על הערבים. את היהודים זכרתי משנות המלחמה, כאשר גורשו רעבים וי-יחפים למחנות ולגטו. על הערבים ידעתי עוד פחות מזה, בעיקר ממה שקראתי בספרים אנושיים — כלומר, כלום.

ההורים

במיוחד לבסטוני נציגה בכנסת הבאה. בסטוני מיהר לקפוץ חזרה למפ"ם. המפ"ם לגה החזירה אותו לחיקה. אולם היא לא שכחה את סטייתו. אם התאפקה קודם לכן, בקושי למראה גילויי לאומנותו הערבית של בסטוני, הרי החליטה עתה בשקט שאין לו מקום בכנסת הבאה. כי מפ"ם אינה אוהבת אנשים עצמאיים, שאינם מקבלים ללא פיקפוק מרות מוחלטת — בייחוד כש הם ערבים. וכך, כאשר הגיע המועד לגבש את רשימת-המועמדים של מפ"ם לכנסת השלישית, נשאר רוסטום בסטוני בחוץ. במקומו בא

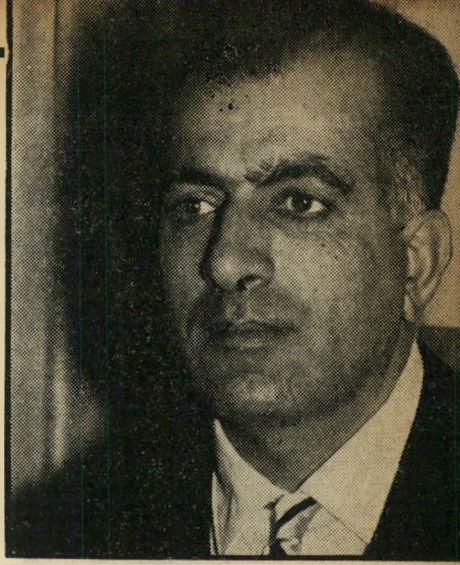
תיה בעניין פתרון בעיית הפליטים היו מגומגמות ובלתי-רציוניות. תמיכתה במהפ"ם כות ובמלחמות-שיחור של הערבים מחוץ לישראל היתה, במיקרה הטוב ביותר, מן השפה ולחוץ. במצב כזה, יכול היה ערבי צעיר להסיק אחת משתי מסקנות: לנטוש את סיר-הבשר של מפ"ם כדי לצאת למאבק עצמאי וקשה, או לחתור על העקרונות ולהפוך לקארייריסט ציני. בסטוני לא היה מסוגל לא לזה ולא לזה. הוא הפך האמלט מעונה ומשוע. זה היה מצב נורוהו של בסטוני כאשר הרים משה סנה את נס המרד במפ"ם, יסד את מפלגת-השמאל העצמאית שלו. חבר-הכנסת בסטוני הצטרף אליו מייד. אולם חיש מהר נגבר לו כי הדבר כרוך בחיתור על מקום בכנסת ועל שאר המישרות. כי סנה צעד לעבר מק"י. ומק"י, שיש לה קאדר ערבי חזק ומגובש, לא היתה זקוקה

הזמנת. הוא הור להשקפתו הקודמת.

פגישה ברחוב עבאס

בראשית 1949, כאשר נדם קול ה'תותחים, התקיימה בדירתה של משפחת בסטוני, ברחוב עבאס 47 בחיפה, פגישה מזוהה. שניים מן הנוכחים לבשו את מדי צה"ל, השלישי לבש לבוש ערבי כפרי, ור-הרביעי חולצה ומכנסיים אורחיים. אחד מלובשי-המדים, קצין צעיר, היה מאנשי הביטחון הצבאי החדש, אך לא יותר על השקפתו המתקדמת, קישר בין שאר הנוכחים. לובשי-המדים השני היה אורי אבנרי, שהיה בחיפה כתוצאה מפציעתו, אך היה עדיין חייל. הצעיר הכפרי היה השייך הדרוזי הצעיר, ג'אבר ג'ועדי. הצעיר העירוני היה רוסטום בסטוני. מטרת הפגישה: לגבש מצע חדש לשורת תפוז עיברית-ערבית, לאור המציאות החדשה שנוצרה כתוצאה מן המלחמה, ולש-קול אפשרות של פעולה פוליטית בכיוון זה.

בפגישה הצטלבו שתי הגישות: תפיסת המרחב השמי, שגובשה עליידי אבנרי לפני המלחמה, ותפיסתו ההלסטונית של רוסטום בסטוני, אותה ירש מאהרון כהן. תוך יכוח נוקב וממושך גובש קו משותף: הרעיון כי מדינת-ישראל העצמאית תכיר בקיומה של אומה ערבית פלסטינית, ותעזור לה לחולל מהפכה בחלקים הערביים של ארץ-ישראל, נגד שלטונות ורדן ומצ"ר ריים. עם הצלחת מהפכה זו, תקום פדרציה של מדינת ישראל ומדינת פלסטיין, כגרעין לקונפדרציה שמית גדולה בכל רחבי ה'מרחב. אחדות-הדעות היתה מלאה, אולם קשה היה לתרגמה לשפת מעשים פוליטיים. מצב-הרוח במדינה, שיכורת-הנצחון, לא היה כשר להקמת תנועה חדשה בעלת רעיונות כאלה, שהיתה יכולה לפלס לראשית דרך מהירה אל ההצלחה הפוליטית. על כן התפרדה החבילה. ג'אבר הדרוזי הצטרף ל-

רוסטום בסטוני

„זה מעצב, אבל זה לא מפתיע“, הפליט השבוע אחד ממכריו של רוסטום בסטוני. כי תולדותיו של הגבר גבה-הקומה, בעל הרקות המכסיפות, הן טראגדיה פוליטית אישית, שהתקדמה בהתמדה ובעיקבות לקראת סיום עגום. רוסטום היה תמיד אדם בעל נטייה פוליטית מובהקת, ובעל תחושה חזקה של יעוד אישי. עוד בנעוריו פלרטט עם ה'טרזקיסטים. לאחר מכן בא במגע עם הקומוניסטים הערביים, שהתפלגו אז (אמצע שנות הארבעים) מפק"ם היהודית, ונקטו קו ערבי לאומני. אולם גם אלה לא משכו את לבו. לכן פנה אל כיוון, שהיה בימים ההם — לפני מלחמת-העצמאות — בלתי-רגיל ביותר. בסטוני הצעיר למד עברית, נרשם לטכניון החיפאי. הוא התקרב למפ"ם, העריך ב-

ירירתו של מנהיג

מפא"י, זכה מידיה למקום בכנסת. רוסטום המוסלמי הצטרף למפ"ם, זכה בו למקום בולט כמנהיג חוגיה הערביים. אבנרי הקים את מערכת העולם הזה, שהפיצה רעיונות אלה בהתמדה, וגם לבדה.***

האמלט ליד סיר הבשר

מבחינה אישית, הרגיש בסטוני נוח מאד במפ"ם. מפלגה זו היתה זקוקה למנהיג ערבי צעיר, בעל הופעה מרשימה וכושרי-דבור. בסטוני היה נואם מצויין. הוא עשה במפ"ם קאריירה מהירה. כך הגיע רוסטום לכנסת השנייה, כח"כ ערבי יחיד של מפ"ם (שהיתה אז עדיין מאוחדת). הוא נאם, כתב, התפרסם, אף נשלח לחו"ל. אולם היתה לו מגרעת רצינית אחת: הוא לא היה מסוגל לרמות את עצמו. בסתר לבו ידע בסטוני כי אי-אפשר ל-השלים בין תפיסתו הערבית הלאומית, ובין מעשיה של מפ"ם. כי מפ"ם לא לחמה מלחמה של ממש לביטול המימשל הצבאי ושאר חוקי-ההפלייה. היא נתנה יד להפקעת אדמות ערביות, ואף התיישבה עליהן. הצעיר

מיוחד אדם אחד, שגילם בעיניו תפיסה נועזת חדשה. היה זה אהרון („אהרונצ'יק“) כהן. אהרונצ'יק הטיף להשקפה, שעשתה רושם עמוק על רוסטום. עיקרה: קיימת אומה ערבית פלסטינית. ארץ-ישראל היא מולדתם המשותפת של אומה זו ושל האומה העב'רית. על כן חייבות שתי האומות להקים במשותף מדינה עצמאית, שתהיה דו-לאומית. הרעיון הדו-לאומי היה אז הקו הרישמי של מפ"ם כולה. אולם אהרונצ'יק הוסיף לו מימד חדש: ההודאה בזהותם הלאומית של ערביי פלסטיין, והדעה כי כדאי ליישוב העיברי לעודד לאומיות זו, כדי שהתהווה לו בת-ברית. רעיון זה דיבר אל ליבו של רוסטום, עורר בו הד עמוק. כי הוא ענה על שתי שאיפות, סותרות-כביכול, של בסטוני הצעיר: השאיפה לתקומתם של ערביי פלסטיין, והשאיפה לאחוה עיברית-ערבית. שאיפה כפולה זו הועמדה במבחן קשה כאשר פרצה מלחמת-העצמאות. רוסטום לא מצא בלבד את הכוח הנפשי לדגול בהשקפתו, פתו, כאשר ניראה כי העולם כולו קם נגדה. השאיפה הראשונה ניצחה בלבד את השנייה. על כן פנה אל הוועד הלאומי ה'ערבי בחיפה, ביקש לשלחו לטוריה, כדי להתאמן שם ולחזור עם הלוחמים הערביים לארץ. מבוקשו לא ניתן לו, והתפתחות המלחמה ריפאה את רוסטום מן הסטייה

• בחוברת מלחמה או שלום במרחב ה'שמי, חשנת 1947.
** עד שנסו כעבור תשע שנים, המינושר העברי, בו נכללו וגובשו רעיונות אלה.